

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Mgr. Lenky Krupíčkové a soudců JUDr. Jaroslava Vlašína a Mgr. Lukáše Pišvejce v právní věci žalobce: **Z. D.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 1292/25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 7. 2025, č. j. 17 Ad 26/2024-78,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 7. 2025, č. j. 17 Ad 26/2024-78, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Žalobce požádal dne 25. 6. 2018 o úpravu výše starobního důchodu, jelikož se domníval, že mu přísluší dávka ve výši stanovené s použitím § 76a zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Žalovaná mu však započetla dobu výkonu práce důlního měřiče jako technickohospodářskému pracovníkovi, tj. jako ostatní zaměstnání v hornictví vykonávaná pod zemí v hlubinných dolech [pracovní kategorie dle § 14 odst. 2 písm. b) zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném do 31. 12. 1992, ve spojení s položkou č. 5 přílohy č. 3 nařízení vlády č. 117/1988 Sb.], nikoliv jako výkon práce se stálým pracovištěm pod zemí hlubinných dolů [tzn. preferovaná pracovní kategorie ve smyslu § 14 odst. 2 písm. a) zákona č. 100/1988 Sb. ve spojení s položkou č. 3 přílohy č. 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb.]. Jeho námitky následně zamítla rozhodnutím ze dne 8. 3. 2019.

[2] Rozhodnutí žalované ze dne 8. 3. 2019 zrušil Krajský soud v Ostravě (dále jen „krajský soud“) rozsudkem ze dne 16. 10. 2019, č. j. 17 Ad 21/2019-48. Mimo jiné žalované

uložil, aby provedla dokazování za účelem zjištění, zda žalobce v rozhodných letech skutečně (ne)vykonával práci, která materiálně odpovídá zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí. Závěr krajského soudu, že (ne)naplnění podmínky zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech je třeba dokazovat, potvrdil Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 10. 6. 2021, č. j. 6 Ads 235/2019-92. Zdůraznil, že při určení pracovních kategorií je zapotřebí vycházet z nálezů Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. III. ÚS 1015/13. Podle něj je pro zařazení zaměstnání důlního měřiče ve smyslu přílohy č. 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. rozhodující, zda bylo skutečně vykonáváno soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů (ve smyslu § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb., ve znění do 31. 5. 1992), byť tak nebylo formálně zařazeno (dle přílohy č. 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb.). Žalovaná proto nemohla odmítnout doplnit dokazování za účelem zjištění, zda žalobce soustavně převážnou část své pracovní doby vykonával práci v hornictví na pracovišti pod zemí v hlubinných dolech. Poté měla zhodnotit, zda dokazováním zjištěný podíl pracovní doby skutečně strávený na pracovišti pod zemí odůvodňuje závěr, že žalobce byl ztíženým podmínkám vystaven více méně trvale ve smyslu rozsudku rozšířeného senátu ze dne 26. 11. 2019, č. j. 1 Ads 24/2018-61, č. 3957/2020 Sb. NSS.

[3] Žalovaná vydala dne 9. 6. 2021 druhé rozhodnutí o námitkách žalobce, a to po doplnění dokazování ohledně dosažené expozice fibrogennímu prachu. Konstatovala, že žalobce nedosáhl nejvyšší přípustné expozice a nejednalo se ani o hornictví v uranových dolech. I toto rozhodnutí krajský soud k žalobě žalobce zrušil, a to rozsudkem ze dne 5. 1. 2023, č. j. 17 Ad 27/2021-64. Žalované vytkl, že stále nedostála požadavkům nálezů Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1015/13. Nejvyšší správní soud následně odmítl kasační stížnost žalované pro nepřijatelnost usnesením ze dne 27. 9. 2023, č. j. 4 Ads 38/2023-57. Krajský soud podle něj zcela správně žalované vytkl, že opětovně učinila závěr o tom, zda výkon práce žalobce ve sporných obdobích materiálně odpovídal pracovní kategorii I.AA, aniž vyvinula dostatečnou snahu a o její prokázání, či zdůvodnila, proč nelze navržené důkazní prostředky (svědecké výpovědi, znalecký posudek) provést.

[4] Dne 22. 4. 2024 vydala žalovaná již třetí rozhodnutí o námitkách. V něm konstatovala, že žalobce dosáhl pouze 1 894 dnů zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí. K tomu poukázala na závěry dalšího dokazování ve věci, zejména na vyjádření právního nástupce zaměstnavatele žalobce, společnosti OKD a. s. Podle něj je vzhledem k popisu práce z podstaty věci vyloučeno zaměstnání žalobce se stálým pracovištěm pod zemí hlubinného dolu, když důlní měřič je odpovědný mj. za vedení mapové dokumentace a důlní a geologické dokumentace, což lze činit pouze v kanceláři na povrchu, přičemž četnost povinného fárání pro důlní měřiče činila 40 %, resp. 30 %. Dodala, že vyslechnutí svědci uváděli různá procenta práce v podzemí, přičemž u všech byla doba výkonu zaměstnání důlního měřiče nebo figuranta zhodnocena v kategorii I.A.

[5] Krajský soud k podané žalobě zrušil rozhodnutí žalované i do třetice. Uvedl, že žalovaná shromáždila dostatek podkladů k určení náplně práce na pozici (samostatného) důlního měřiče, kterou žalobce dle zastával v letech 1979–1992. Obdobný poměr uvádí i žalovaná na základě znaleckého posudku, z nějž vycházel i Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 29. 9. 2016, č. j. 4 Ads 126/2016-42, a Ústavní soud v nálezu

pokračování

sp. zn. III. ÚS 1015/13. Při posouzení zjištěného skutkového stavu však žalovaná nerespektovala východiska této judikatury. Podle nich totiž není rozhodujícím kritériem slovní vymezení jednotlivých okruhů zaměstnání v předpisech, ani to, zda jde o profesi odbornou či technickohospodářskou, ale pouze skutečný stav v otázce náplně práce. Tedy, zda zaměstnání bylo vykonáváno soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovišti v podzemí hlubinného dolu. Krajský soud připomněl, že k těmto východiskům se přihlásil Nejvyšší správní soud i v případě žalobce. V případě důlního měřiče je tak stěžejní, zda a do jaké míry byla posuzovaná osoba vystavena negativnímu vlivu podzemí na její zdraví. U žalobce se přitom pracovní náplň shodovala s případy, které citovaná judikatura hodnotila jako odpovídající podmínce výkonu soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů (strávil v podzemí taktéž cca 65 % své pracovní doby). Krajský soud neviděl žádný důvod, proč by v nyní posuzované věci měl posuzovat obdobný skutkový stav odlišně. Na tom nic nemění obecné vyjádření OKD, a. s. k pozici důlního měřiče ani úvaha žalované o nedostatečném naplnění expozice prachem u žalobce. Krajský soud proto uzavřel, že zaměstnání žalobce na pozici samostatného důlního měřiče, důlního měřiče a pomocníka důlního měřiče v letech 1979-1992 odpovídalo pracovní kategorii I.AA, podle č. 3 přílohy č. 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. a § 14 odst. 2 písm. a) zákona č. 100/1988 Sb.

II. Kasační stížnost a vyjádření žalovaného

[6] Proti rozsudku krajského soudu podala žalovaná (dále také „stěžovatelka“) rozsáhlou kasační stížnost. Její přijatelnost podle ní spočívá především v nutnosti vyjasnit právní otázku, zda se po vydání nálezu sp. zn. III. ÚS 1015/13 opravdu mají zaměstnání podle § 14 odst. 2 písm. b) zákona č. 100/1988 Sb. při prokázání splnění podmínek pro jejich zařazení do této kategorie (I.A) u technickohospodářských pracovníků automaticky považovat za zaměstnání podle písm. a) téhož ustanovení (I.AA), jak v podstatě dovodil krajský soud. Podle stěžovatelky je takový závěr v rozporu s právní úpravou i dosavadní judikaturou k zařazení konkrétní činnosti do jednotlivých pracovních kategorií i k nemožnosti nahrazovat vůli zákonodárce ve prospěch některé ze skupin adresátů právní normy. Dále soudu vytkla, že provedl fiktivní výpočet doby strávené žalobcem pod zemí a jeho situaci postavil bez dalšího na roveň více méně trvalé práci v podzemí. Namísto toho, aby krajský soud vyjasnil podmínky soustavnosti a převážnosti v případě důlního měřiče v hlubinných dolech pro účely rozlišení kategorií I.A a I.AA, lpěl izolovaně na výkladu § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. podaném Ústavním soudem, a popřel tak rozlišení těchto dvou kategorií zavedené zákonem č. 73/1982 Sb. Úmyslem zákonodárce přitom bylo zvýhodnit zaměstnance se stálým pracovištěm v hlubinném dole, neboť jsou rizikovým vlivům vystaveni po celou dobu zaměstnání. Podle důkazů však žalobce neměl stálé pracoviště pod zemí a jeho práci nebylo možné ztotožnit s prací horníka-dělníka. Jeho zařazení do stejné kategorie jako osoby vystavené těmto podmínkám trvale jde proti vůli dobového zákonodárce. Stěžovatelka dále rozebrala právní úpravu s důrazem na to, že podle § 17 odst. 1 písm. b) zákona č. 100/1988 Sb. vymezuje okruh zaměstnání I. pracovní kategorie v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí taxativně nařízením vlády. Správní orgány nebo soudy je nemohou ve svých rozhodnutích měnit či rozšiřovat. Ustanovení § 15 odst. 3 tohoto zákona se pak podle ní vztahuje pouze na zaměstnání výslovně vyjmenovaná v příloze č. 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb., zatímco na žalobce dopadá podmínka stanovená v § 15 odst. 4 písm. a) zákona. Stěžovatelka rovněž odmítla srovnání

situace žalobce s věcí posuzovanou v nálezu sp. zn. III. ÚS 1015/13, neboť tehdejší žalobce, na rozdíl od žalobce v nyní souzené věci, překročil přípustnou expozici v uranovém dole. V tomtéž nálezu Ústavní soud mylně dovodil, že důlní měřič může být zařazen do kategorie I.AA, přestože doba strávená v podzemí není u profesí v přílohách 2 a 3 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. ztotožnitelná ani srovnatelná. Rovněž chybně dovodil, že § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. vymezil kategorii I.AA, ačkoliv účelem tohoto ustanovení bylo stanovení podmínek, za nichž se vybrané profese technickohospodářských pracovníků uvedené v příloze č. 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. zařazovaly do kategorie I.AA. Krajský soud pak v návaznosti na to dovodil, že pro zařazení do kategorie I.AA je rozhodující doba strávená pod zemí, již však nevyjasnil, jak dlouhou dobu by musel strávit v hlubinném dole důlní měřič zařazený do kategorie I.AA a důlní měřič zařazený do kategorie I.A. Stěžovatelka zdůraznila, že provedenými důkazy bylo prokázáno, že žalobce neměl stále pracoviště pod zemí a nevykonával zde své zaměstnání soustavně, neboť jej na tomto pracovišti nevykonával více méně trvale. Pracoval totiž i na povrchu a některé dny vůbec nefáral. Jeho činnost se ani neslučovala s tím, že by měl trvalé pracoviště pod zemí. Žalobce rovněž netrávil celou pracovní dobu s figurantem, poměr doby strávené pod zemí se zcela jednoznačně liší ve prospěch figuranta. Zaměstnavatel byl při zařazení pracovníků vázán právními předpisy a resortními seznamy, navíc má přímo v popisu pracovní funkce u žalobce uveden výčet činností, které vykonával. Nemůže proto v rozporu s realitou tvrdit, že měl stále pracoviště pod zemí, že jde o zaměstnání podle § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb., či že spadá pod přílohu č. 2 bod 3 nařízení vlády č. 117/1988 Sb.

[7] Ke kasační stížnosti se vyjádřil žalobce, který zejména poukázal na totožnost jejího textu s kasační stížností podanou stěžovatelkou v předcházejícím řízení sp. zn. 6 Ads 235/2019. Dále poukázal na délku řízení (8 let) a souvislost s tím, že je v důchodovém věku. Závěrem navrhl, aby kasační soud následoval závěry krajského soudu a kasační stížnost jako nedůvodnou zamítl.

[8] K tomu se vyjádřila stěžovatelka, která shrnula své kasační námitky a vyloučila vůli protahovat spor. Dodala, že zařazení zaměstnání do I.A pracovní kategorie dle § 14 odst. 2 písm. b) zákona č. 100/1988 Sb. znamená, že žalobce vykonával na pracovištích v hlubinných dolech zaměstnání, v němž se vykonávají soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně práce rizikové [stejně tak jako každý jiný technickohospodářský pracovník hlubinného dolu, jehož zaměstnání bylo zařazeno do I.A pracovní kategorie dle § 14 odst. 2 písm. b) téhož zákona].

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[9] Nejvyšší správní soud nejprve posoudil zákonné náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že byla podána včas, osobou oprávněnou, proti rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost ve smyslu § 102 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále též „s. ř. s.“) přípustná, a za stěžovatelku v souladu s § 105 odst. 2 s. ř. s. jedná zaměstnanec s vysokoškolským právnickým vzděláním.

[10] Před zahájením meritorního přezkumu věci se Nejvyšší správní soud musel zabývat otázkou přijatelnosti kasační stížnosti. Podle § 104a odst. 1 s. ř. s. Nejvyšší správní soud odmítne kasační stížnost ve věcech, v nichž před krajským soudem rozhodoval

pokračování

specializovaný samosoudce (což je také nyní projednávaná věc), pro nepřijatelnost, pokud tato stížnost svým významem podstatně nepřesahuje vlastní zájmy stěžovatele.

[11] Při rozhodování o přijatelnosti kasační stížnosti vychází soud z judikatorně ustálených kritérií (srov. bod 52 usnesení rozšířeného senátu ze dne 25. 3. 2021, č. j. 8 As 287/2020-33, č. 4170/2021 Sb. NSS), jež pramení ze závěrů usnesení č. j. 1 Azs 13/2006-39. Kasační stížnost soud přijme k meritornímu přezkumu v případě rozpoznatelného dopadu řešené právní otázky nad rámec konkrétního případu, a to *i)* z důvodu neexistence, nejednotnosti nebo překonání judikatury, nebo *ii)* v případě zásadního právního pochybení krajského soudu.

[12] V projednávané věci Nejvyšší správní soud shledal podstatný přesah vlastních zájmů stěžovatelky, neboť je třeba vyjasnit otázku rozlišení mezi pracovními kategoriemi I.A a I.AA v případě technickohospodářských pracovníků hlubinných dolů, což má obecný dopad na praxi stěžovatelky. Kasační stížnost je proto ve smyslu § 104a s. ř. s. přijatelná.

[13] Podle § 76a zákona o důchodovém pojištění v rozhodném znění platí, že *procentní výměra starobního důchodu, který je přiznáván po 30. červnu 2006 pojištěncům, jejichž důchodový věk byl stanoven podle § 74a odst. 1 nebo § 76 odst. 1, a pojištěncům, kteří vykonávali před 1. lednem 1993 aspoň po dobu 15 let zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech (popřípadě 10 let, jde-li o takové zaměstnání v uranových dolech), které bylo podle předpisů účinných před tímto dnem zařazeno mezi zaměstnání I. pracovní kategorie zakládající nárok na starobní důchod při dosažení věku aspoň 55 let, se zvyšuje ode dne přiznání tohoto důchodu podle předpisů o zvýšení důchodů, které nabyly účinnosti v období od 1. ledna 1996 do dne, který předchází dni, od něhož se přiznává tento důchod. Zvýšení podle věty první však spolu s procentní výměrou důchodu nesmí přesáhnout nejvyšší výměru, která se stanoví tak, že nejvyšší částka výše důchodu podle § 4 odst. 1 věty druhé zákona č. 76/1995 Sb., o zvýšení vyplácených důchodů a důchodů přiznávaných v roce 1995, se zvýší podle předpisů o zvýšení důchodů, které nabyly účinnosti v období od 1. ledna 1996 do dne, který předchází dni, od něhož se přiznává starobní důchod. Zvýšení podle věty první a druhé se stanoví tak, jako kdyby starobní důchod byl přiznán ke dni 31. prosince 1995.*

[14] Účelem § 76a zákona o důchodovém pojištění je, aby za splnění podmínek vymezených v tomto ustanovení, je-li to pro pojištěnce výhodnější, mu byla procentní výměra vypočtena podle tohoto ustanovení, a nikoliv podle obecných pravidel (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 12. 2021, č. j. 6 Ads 128/2020-20).

[15] V rozsudku č. j. 1 Ads 24/2018-61 se rozšířený senát zabýval otázkou, zda je pro účely aplikace § 76a zákona o důchodovém pojištění nutné rozlišovat, zda pojištěnec vykonával zaměstnání v hornictví zařazené do I.A nebo I.AA (resp. I.AA-URAN) pracovní kategorie a dále výkladem podmínky „stálé pracoviště pod zemí“. Rozšířený senát dospěl k závěru, že zvýhodnění dle § 76a zákona o důchodovém pojištění „není určeno všem pojištěncům, kteří vykonávali za vymezených podmínek zaměstnání zařazené mezi zaměstnání I. pracovní kategorie, ale výslovně pouze těm, kteří byli ztíženým pracovním podmínkám vystaveni více méně trvale, a to z důvodu stálého pracoviště v podzemí hlubinných

dolů tj. pracovní kategorie I.AA.“ [...] „Uvedené ustanovení se proto při výpočtu výše procentní výměry důchodu použije jen tehdy, pokud pojištěnec splní podmínku výkonu zaměstnání aspoň po dobu 15 let v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech (popřípadě 10 let, jde-li o takové zaměstnání v uranových dolech), které bylo podle předpisů účinných před 1. 1. 1993 zařazeno mezi zaměstnání I. pracovní kategorie zakládající nárok na starobní důchod při dosažení věku aspoň 55 let, aniž by přitom bylo podstatné, zda byl jeho důchodový věk takto stanoven s ohledem na uvedenou skutečnost, či z důvodů jiných.“

[16] Pracovní kategorie I.AA je označení pro zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech [§ 14 odst. 2 písm. a) zákona č. 100/1988 Sb.]. Pracovní kategorie I.A je označení pro ostatní zaměstnání v hornictví vykonávaná pod zemí v hlubinných dolech [§ 14 odst. 2 písm. b) téhož zákona].

[17] Opakovaně zmiňovaný nálezn sp. zn. III. ÚS 1015/13, do určité míry pozměnil dosavadní náhled na výklad podmínek aplikace § 76a zákona o důchodovém pojištění. Předchozí ustálený způsob aplikace předpisů důchodového pojištění týkající se nároků vyplývajících z tehdejších preferovaných pracovních kategorií totiž vycházel ze striktní závaznosti zařazení zaměstnance zaměstnavatelem do konkrétní pracovní kategorie podle resortních seznamů a z formálního označení vykonávané činnosti dle výčtů zaměstnání spadajících do preferovaných pracovních kategorií uvedených v prováděcím nařízení vlády č. 117/1988 Sb. Ústavní soud přehodnotil dosavadní výklad v tom smyslu, že – rozporuje-li zaměstnanec své zařazení provedené zaměstnavatelem – je třeba naplnění, či nenaplnění podmínky zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí dokazovat (tedy v podstatě podrobit správnost zařazení zaměstnance do konkrétní pracovní kategorie dalšímu dokazování), neboť určující při zkoumání, pod které zaměstnání dle jednotlivých příloh nařízení vlády č. 117/1988 Sb. má být konkrétní práce vykonávaná pojištěncem subsumována, je skutečný stav. Právní názor vyslovený v nálezu sp. zn. III. ÚS 1015/13 Nejvyšší správní soud akceptoval a opakovaně aplikoval, viz např. rozsudky ze dne 29. 9. 2016, č. j. 4 Ads 126/2016-42, ze dne 3. 11. 2016, č. j. 9 Ads 23/2016-40, ze dne 16. 4. 2020, č. j. 4 Ads 448/2019-44, a zejména předchozí rozsudek ve věci téhož žalobce ze dne 10. 6. 2021, č. j. 6 Ads 235/2019-92.

[18] V souzené věci se jedná v pořadí již o třetí kasační stížnost, přičemž ve všech předchozích řízeních došlo ke zrušení rozhodnutí stěžovatelky, vždy pro nedostatečné zjištění skutkového stavu stran rozhodné právní otázky týkající se posouzení toho, do které pracovní kategorie žalobce (důlní měřič) spadá, tedy zda jde o pracovní kategorii I.AA či I.A.

[19] Již v prvním rozsudku č. j. 6 Ads 235/2019-92 odkázal Nejvyšší správní soud na závěry nálezu sp. zn. III. ÚS 1015/13 a dodal, že v „rozsudku rozšířeného senátu ze dne 26. 11. 2019, č. j. 1 Ads 24/2018 - 61, č. 3957/2020 Sb. NSS, Nejvyšší správní soud uvedl, že [ú]čelem § 76a je, aby za splnění zde vymezených podmínek, je-li to pro pojištěnce výhodnější, mu byla procentní výměra vypočtena podle tohoto ustanovení a nikoliv podle zákonem upravených obecných pravidel. Zákonodárce toto zvýhodnění výslovně omezil pouze na osoby, které byly ztíženým podmínkám vystaveny více méně trvale z důvodu stálého pracoviště v podzemí hlubinných dolů.‘ Ve světle nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1015/13 je přitom nutno při zařazování pracovníků dle ‚Seznamu zaměstnání I. pracovní kategorie

pokračování

*v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech‘ vycházet ze skutečné povahy jejich práce a nikoliv z formálního označení jejich pracovní pozice.“ [...] „Stěžovatelka proto nesmí a priori odmítnout provádění důkazů směřující ke zjištění relevantních skutkových okolností. **Dokazování má smysl pro zjištění, zda žalobce soustavně převážnou část své pracovní doby vykonával svou práci v hornictví na pracovišti pod zemí v hlubinných dolech, a tedy pro zjištění, zda byl žalobce osobou, která byla ztíženým podmínkám vystavena více méně trvale.** Aniž by soud předem hodnotil vypovídací schopnost takového důkazního prostředku, poukazuje na skutečnost, že žalobce stěžovatelce předložil výplatní lístek, který obsahuje údaj o celkovém počtu pracovních směn odpracovaných žalobcem od 4. 1. 1979 a údaj o míře dosažené expozice v procentech z nejvyšší přípustné expozice. Dokazování stěžovatelky bude nicméně vedeno zásadou volného hodnocení důkazů (§ 50 odst. 4 správního řádu), krajský soud stěžovatelce pouze nastínil možnost, jak by bylo možno relevantní skutkové okolnosti prokazovat. Stejně tak bude nejprve na stěžovatelce, aby zhodnotila, zda dokazováním zjištěný podíl pracovní doby skutečně strávený na pracovišti pod zemí odůvodňuje závěr, že **žalobce byl ztíženým podmínkám vystaven více méně trvale ve smyslu citovaného rozsudku rozšířeného senátu.**“ Již v prvním rozsudku ve věci žalobce tedy Nejvyšší správní soud vyslovil poměrně jednoznačný závěr, že zvýhodnění podle § 76a dopadá na zaměstnance v hlubinném hornictví, který musel být vystaven ztíženým (pracovním) podmínkám více méně trvale. Pro stěžovatelku z toho plyne, že jednotlivé zaměstnance (zde žalobce) nelze zařadit do pracovní kategorie dle nařízení vlády č. 117/1988 Sb. toliko na základě formálního označení jejich pracovní pozice (zde důlní měřič), ale zejména s ohledem na skutečný obsah vykonávané práce (s důrazem na dobu strávenou v podzemí).*

[20] Ve druhém rozhodnutí ve věci (č. j. 4 Ads 38/2023-57) kasační soud zopakoval již jednou vyslovené premisy a zdůraznil, že *„je třeba při zařazování pracovníků do pracovních kategorií vycházet ze skutečné povahy jejich práce a nikoli z formálního označení a zařazení jejich pozice v resortním seznamu. Je tudíž třeba ve sporných případech vždy ověřit, zda formální evidence o pracovní kategorii odpovídá skutečnému obsahu výkonu práce, což stěžovatelka v dostatečném rozsahu doposud neučinila.“*

[21] Stěžovatelka již v první kasační stížnosti poukázala na to, že *„k rozdělení zaměstnání v hornictví pod zemí v hlubinných dolech‘ na zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech [§ 12 odst. 1 písm. a) bod 1 zákona č. 121/1975 Sb., č. 100/1988 Sb., ve znění účinném do 30. 9. 1988 – ve správní praxi označované jako I.AA pracovní kategorie], a ostatní zaměstnání v hornictví vykonávaná pod zemí v hlubinných dolech [§ 12 odst. 1 písm. a) bod 2 zákona č. 121/1975 Sb., č. 100/1988 Sb., ve znění účinném do 30. 9. 1988 – ve správní praxi označované jako I.A pracovní kategorie], došlo již novelou provedenou zákonem č. 73/1982 Sb., o změnách zákona č. 100/1988 Sb. a předpisů o nemocenském pojištění. Účelem této novely bylo zmírnit podmínky pro vznik nároku na starobní důchod vybranému okruhu pracovníků, kteří vykonávali zaměstnání se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech, nikoliv všem pracovníkům, kteří vykonávali zaměstnání pod zemí v hlubinných dolech.“*

[22] V obecnosti lze dodat, že speciální kategorie I.AA byla vytvořena pro pracovníky, kteří mají stálé pracoviště pod zemí a jsou proto vystaveni (více méně) trvale rizikovému prostředí. Právě ono stálé pracoviště pod zemí bylo motivací dobového zákonodárce

k tomu, aby tyto pracovníky za jejich riziko odměnil (nastavením příznivějších podmínek odchodu do důchodu, eventuálně stanovení jeho výše). Stejně tak učinil zákonodárce i ve vztahu k pracovníkům, kteří práci vykonávali soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů. Tito měli spadat do kategorie I.A, tedy do stále velmi zvýhodněné kategorie, oproti jiným pracovníkům, ale při zohlednění, že tito byli riziku práce v hlubinném dole pod zemí vystaveni nikoliv trvale. K tomu je nutno připomenout, že stanovit preference určitých skupin zaměstnání z hlediska nároků na starobní důchod je z podstatné části politickým rozhodnutím zákonodárce, limitem je zde toliko zákaz libovůle (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 1. 2018, č. j. 1 Ads 346/2017-34, a tam citovaný nálezn Ústavního soudu ČSFR ze dne 8. 10. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 22/92, jakož i nálezn Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 8/07, č. 135/2010 Sb.). Jak Ústavní soud uvedl v nálezu ze dne 7. 6. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 4/95, č. 168/1995 Sb., „nerovnost v sociálních vztazích, má-li se dotknout základních lidských práv, musí dosáhnout intenzity, zpochybňující, alespoň v určitém směru, již samu podstatu rovnosti“ (shodně též nálezn Ústavního soudu ze dne 2. 9. 1998, sp. zn. Pl. ÚS 40/97, č. 223/1998 Sb.). O takový případ v projednávané věci nejde. Naopak, v nálezu sp. zn. III. ÚS 1015/13 se Ústavní soud vyslovil striktně proti čistě formálnímu zařazení pracovníka hlubinného hornictví do jedné z kategorií (I.AA či I.A), bez toho, aniž by stěžovatelka vzala v potaz koncepci a účel jednotlivých příloh nařízení vlády č. 117/1988 Sb. Za podstatnou okolnost pro určení kategorie dle nařízení vlády považoval právě dobu strávenou pod zemí, resp. v hlubinném dole (srov. bod 29 nálezu).

[23] I po zásahu Ústavního soudu lze však stále vycházet z toho, že primární pro zařazení jednotlivých pracovníků do kategorie I.AA jsou resortní seznamy. Jejich prostřednictvím zákonodárce vyjádřil vůli určitou kategorii zaměstnání „zvýhodnit“, resp. odměnit za mimořádně náročnou (rizikovou) práci. Tato kategorie je charakterizovaná označením pracovní pozice a popisem činností, které do ní spadají. Ústavní soud však oddělil striktní svázání označení pracovní pozice s činnostmi do ní spadající a dospěl k závěru, že mohou existovat i jiné profese (pracovní pozice) v hlubinném hornictví, které spadají do pracovní kategorie I.AA na základě toho, že skutečná pracovní náplň dané pozice odpovídá jejímu vymezení v příloze č. 2 (nikoliv však nutně příslušnému označení pracovní pozice, které je s tímto vymezením spojeno). Musí však naplnit činnosti pro ně charakteristické.

[24] Při zohlednění výše popsaných východisek a citovaných závěrů Nejvyššího správního soudu ve věci žalobce tedy úkol stěžovatelky spočíval v provedení dokazování za účelem zjištění, zda žalobce vykonával konkrétně takovou pracovní činnost, jejíž náplň odpovídá některému ze zaměstnání uvedených v příloze č. 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. (s nímž žalobce svou pracovní činnost srovnával) a současně, zda tuto činnost žalobce naplňoval ve stejné intenzitě. Jinými slovy, stanovit, kolik času tráví pracovníci zařazení formálně na pozici v pracovní kategorii I.AA, s níž se žalobce srovnává, pod zemí, tím naplnit obsah pojmu *stále pracoviště pod zemí* (tedy skutečnost, že jsou tito pracovníci v podzemí „více méně trvale“), a následně tuto dobu porovnat s dobou strávenou žalobcem v podzemí. Výsledkem dokazování by pak mělo být zjištění, zda reálné postavení žalobce bylo skutečně srovnatelné s postavením některého z pracovníků zařazených do kategorie I.AA, jak žalobce tvrdí (dle obsahu jeho činnosti, tedy stejné jako zaměstnání: *Horník-dělník, vrtný dělník, vzorkař, dělník v geologickém průzkumu, karotážník*), a to právě

pokračování

s ohledem na dobu strávenou v podzemí (žalobce poukazoval na podobnost s prací figuranta). Prozatím stěžovatelka provedla dokazování především ohledně náplně práce samotného žalobce a její intenzity s tím, že krajský soud vystavěl své závěry na srovnání výsledků tohoto dokazování s jakýmsi „abstraktním“ pracovníkem dovozeným z judikatury týkající se jiných případů, tedy mimo rámec konkrétních skutkových okolností posuzované věci, a bez jakéhokoliv hodnocení, zda byl žalobce ztíženým podmínkám vystaven více méně trvale ve smyslu citovaného rozsudku rozšířeného senátu.

[25] V této souvislosti je nutné zdůraznit, že to je právě žalobce, kdo má povinnost tvrdit a navrhopvat důkazy k prokázání toho, že i jako pracovník formálně nezařazený mezi pracovníky dle přílohy č. 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb., také naplňuje podmínky pro zařazení do kategorie I.AA, neboť je to on, kdo rozporuje správnost svého zařazení provedeného zaměstnavatelem v minulosti na jeho podpisem stvrzeném evidenčním listu důchodového pojištění, proti jehož obsahu brojí teprve v řízení před stěžovatelkou. Je tedy primárně na něm, aby unesl důkazní břemeno a vyvrátil navrženými důkazy správnost tohoto formálního zařazení. Půjde pak o čistě individuální posouzení jednotlivého pracovníka (hlubinného dolu) ve vztahu zejména k době strávené pod zemí. Kasační soud v tomto ohledu silně zdůrazňuje, že zařazení žalobce do kategorie I.AA nebo I.A musí dbát koncepce a účelu jednotlivých kategorií. Tedy zaměstnání formálně zařazená do kategorie I.AA mají stále pracoviště v hlubinném dole, ostatní, formálně neuvedená zaměstnání, se do této kategorie zařadí pouze pokud konkrétní dotčený pracovník v podzemí stráví stejný čas, tedy bude nepříznivým ztíženým podmínkám hlubinného dolu (riziku s nimi spojenému) vystaven stejně, přičemž se obsahem své činnosti zařadí právě mezi některou z pracovních pozic dle nařízení vlády č. 117/1988 Sb.

[26] Na jednu stranu tak platí, že mechanické posuzování pracovníka hlubinného dolu toliko na základě jeho formálního zařazení bez ohledu na faktickou rizikovost reálného výkonu jeho zaměstnání (práce) by bylo přepjatě formalistické, pokud by tento pracovník prokázal, že reálně vykonával jinou práci, na stranu druhou by bylo fakticky v rozporu s teleologií norem, na kterých stojí oceňování práce hlubinných dělníků, kteří jsou (více méně) trvale vystaveni ztíženým pracovním podmínkám s ohledem na stále pracoviště v hlubinném dole, posuzovat všechny pracovníky, kteří vykonávají práci v podzemí bez rozdílu (bez zohlednění právě míry vystavení rizika, resp. ztížení pracovních podmínek). Soustavný a v průběhu kalendářního měsíce převážný výkon práce na pracovištích v podzemí hlubinných dolů je totiž podmínkou u obou pracovních kategorií (I.AA i I.A). Rozlišovacím kritériem tak musí logicky být stále pracoviště pod zemí. Pouze pracovníci, kteří mají (měli) stále pracoviště pod zemí totiž mohou spadat do pracovní kategorie I.AA. Rozšířený senát k tomu uvedl, že jde o pracovníky, kteří byli ztíženým pracovním podmínkám vystaveni více méně trvale. Z logiky a účelu uspořádání kategorizace jednotlivých pracovníků pak půjde i o pracovníky, kteří jsou (byli) těmto ztíženým pracovním podmínkám vystaveni ve stejném rozsahu jako pracovníci se stálým pracovištěm pod zemí (a obsahem své činnosti se řadí do některé z pracovních kategorií určených v příloze č. 2 nařízení vlády 117/1988 Sb.).

[27] V konkrétním případě žalobce je proto rozhodné, zda se v pracovní kategorii I.AA dle přílohy č. 2 bodu 3 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. nacházejí toliko osoby, které tráví (prakticky) celou svou směnu v podzemí či jsou v této kategorii i pracovníci, kteří trávili

v podzemí stejný čas jako žalobce [„pouze“ cca 60-65 % svého pracovního času (směny), jak dovodil krajský soud]. Právě a pouze tímto způsobem je možné dospět ke spravedlivému a zákonodárcem zamýšlenému výsledku, který odpovídá teleologickému výkladu normy. Dle důvodové zprávy k zákonu č. 73/1982 Sb., totiž *„zaměstnání v hornictví pod zemí v hlubinných dolech se rozdělují do dvou skupin. První skupinu tvoří zaměstnání pracujících, kteří mají stálé pracoviště pod zemí v hlubinných dolech. Druhou skupinu tvoří ostatní zaměstnání v hornictví vykonávaná pod zemí v hlubinných dolech, t. j. zaměstnání vykonávaná jak v podzemí tak i na pracovištích mimo podzemí (jde o práce technicko-správního aparátu); v těchto případech nejde o stálé pracoviště pod zemí. Zvýhodnění důchodových nároků obsažená v dalších ustanoveních budou náležet pracujícím první skupiny, kteří **především a po celou dobu zaměstnání pracují za stále náročnějších těžebních podmínek**. Ostatním pracujícím pod zemí v hlubinných dolech bude náležet důchod z I. pracovní kategorie za stejných podmínek jako dosud.“* (důraz přidán soudem).

[28] Vystavení riziku (více méně trvalé) jakožto odlišení mezi oběma pracovními kategoriemi (I.A a I.AA) podtrhuje i možnost zvýšení důchodu dle § 76a zákona o důchodovém pojištění pro dosažení maximální možné expozice dle § 21 odst. 1 písm. b) zákona č. 100/1988 Sb. ve spojení s § 12 odst. 3 písm. e) poslední věty téhož zákona. Právě dosažení maximální výše expozice bylo přitom jednou ze zásadních skutkových okolností ve věci posuzované Ústavním soudem pod sp. zn. III. ÚS 1015/13. Žalobce ve věci projednávané Ústavním soudem dosáhl stoprocentní expozice v uranovém dole, byly tak u něj splněny podmínky pro snížení věku odchodu do důchodu i pro vyšší starobní důchod v případě, že odpracoval snížený počet let v hlubinném (uranovém) dole (srov. § 21 a § 22 zákona č. 100/1988 Sb.). Nejvyšší správní soud si v této souvislosti dovolí poznamenat, že právě důraz na soustavný výkon zaměstnání v hlubinném dole (o němž hovořil ve výše zmíněném nálezu Ústavní soud) souvisel s tím, že k dosažení expozice došlo nikoliv náhodou, ale soustavným výkonem činnosti na určité pozici v hlubinném dole.

[29] S ohledem na výše uvedené Nejvyšší správní soud přisvědčuje stěžovateli, že neobstojí prosté srovnání poměru doby strávené žalobcem v podzemí (60 % - 65 %) s poměrem zjištěným ve věci posuzované Ústavním soudem pod sp. zn. III. ÚS 1015/13 (cca 65 %), které při posuzování splnění podmínek soustavnosti a převážnosti výkonu práce žalobcem v podzemí hlubinných dolů provedl krajský soud. Je třeba mít na paměti, že jednotlivá pracoviště se mohou z hlediska podmínek, za nichž je vykonávána práce v podzemí, zásadně lišit, a prostý údaj o poměru práce na povrchu a v podzemí tak nemusí mít žádnou vypovídací hodnotu. Tomu ostatně koresponduje skutečnost, že vydávané resortní seznamy zohledňovaly pracovní pozice v rozlišení na konkrétní pracoviště (provozy). Nelze tak při zkoumání naplnění podmínek stanovených zákonem bez dalšího srovnávat pracovní pozice napříč různými provozy, natožpak odvětvími (uhelné doly vs. uranové doly). Srovnání, které je třeba v případě namítaného chybného zařazení konkrétního pracovníka učinit, musí vedle sebe stavět právě konkrétní činnost vykonávanou daným pracovníkem a náplň a intenzitu pracovní činnosti, do které měl být podle svých tvrzení správně (materiálně) zařazen (viz výše).

[30] Je však třeba přiznat, že v nyní posuzované věci se krajský soud ocitl na pomyslném scestí nejen v důsledku poněkud šablonovitého srovnání dvou různých situací, ale i jistého názorového „pnutí“ mezi obecnějšími závěry Ústavního soudu ve věci

pokračování

sp. zn. III. ÚS 1015/13 a závěry, které vyslovil Nejvyšší správní soud v předchozích rozhodnutích v případě samotného žalobce. Jak již bylo uvedeno výše, Nejvyšší správní soud v předchozích rozsudcích ve věci žalobce směřoval k tomu, aby bylo posouzeno a postaveno najisto, zda žalobce byl vystaven ztíženým podmínkám více méně trvale z důvodu stálého pracoviště v podzemí hlubinných dolů (srov. rozsudek rozšířeného senátu č. j. 1 Ads 24/2018-61, bod 39). Nález sp. zn. III. ÚS 1015/13 lze naopak chápat tak, že předestřené posouzení (více méně trvalého vystavení se riziku) není třeba provádět, neboť Ústavní soud uchopil pojem stálého pracoviště pod zemí na základě § 15 odst. 3 tak, že tento je naplněn již tehdy, je-li prokázáno, že zaměstnání bylo vykonáváno soustavně v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů.

[31] Stěžovatelka proti pojetí uvedenému na druhém místě obsáhle brojí. Je však třeba připustit, že v závěrech Ústavního soudu lze shledat určitou racionalitu s ohledem na poněkud problematickou formulaci § 15 zákona č. 100/1988 Sb., který stanoví kritéria pro zařazení pro různé technickohospodářské zaměstnance. Nejde o to, že by všechny technickohospodářské profese spadaly do kategorie I.AA. Zákonodárce, byť v § 14 odst. 2 písm. a) a b) téhož zákona zřetelně teleologicky rozlišil kategorie I.AA a I.A, při formulaci § 15 odst. 3 téhož zákona tento rozdíl již nezdůraznil: *Zaměstnání technickohospodářských pracovníků hlubinných dolů se zařazují do I. pracovní kategorie v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech, jestliže se vykonávají soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů.* Na první pohled tak sám zákonodárce v citovaném ustanovení formálně podmínil zařazení zaměstnání technickohospodářských pracovníků hlubinných dolů do I. pracovní kategorie v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech toliko tím, že tuto činnost vykonávali soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů. Text zákona vyznívá jednoznačně a vedl k Ústavní soud k závěru, že „*z ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb., vyplývá, že mezi zaměstnání I. pracovní kategorie v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech patřila i zaměstnání technickohospodářských pracovníků hlubinných dolů, avšak pouze za předpokladu, že byla vykonávána soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů*“ a následně k pokynu, že „*pro zařazení zaměstnání důlního měřiče pod některý z okruhů zaměstnání podle přílohy č. 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. bylo rozhodující, zda bylo vykonáváno soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů.*“

[32] Jak správně připomíná stěžovatelka, v souzené věci nebylo sporu o to, že práce důlního měřiče opravdu byla vykonávána „*soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů*“. Soustavnost a převážnost jsou kvantitativní podmínky pro zařazení již do kategorie I.A. Z textu zákona neplyne, že by se měly tyto podmínky „blíže zkoumat“, resp. podrobovat jiným (vyšším) kvalitativním podmínkám v rámci zařazení zaměstnání do kategorie I.AA. Bylo proto zcela pochopitelné, že krajský soud, vycházející ze závěrů Ústavního soudu, které byly vysloveny ve vztahu k důlním měřičům, toliko po obsahové stránce posoudil, že žalobce vykonával práci (materiálně) soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovišti v podzemí hlubinných dolů. To ostatně ani stěžovatelka nijak nezpochybňovala a vyplývá to již ze samotné podstaty zařazení tohoto zaměstnání do kategorie I.A. Krajský soud tedy

toliko ověřil, že z provedeného dokazování vyplývá, že žalobce patří i materiálně do kategorie I.A, což ho v návaznosti na citované závěry Ústavního soudu vedlo k tomu, že dle § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. měl jako ostatní technickohospodářští zaměstnanci hlubinných dolů stálé pracoviště pod zemí, protože mu přísluší zvýšení důchodu dle § 76a zákona o důchodovém pojištění.

[33] Takový výklad však fakticky stírá rozdíl mezi kategoriemi I.A a I.AA pro zaměstnance hlubinných dolů v technickohospodářských oborech, a to bez řádného hodnotového pozadí. S ohledem na kontext věci posuzované Ústavním soudem a způsob, jakým ji uchopil, se Nejvyšší správní soud nedomnívá, že by cílem Ústavního soudu v nález sp. zn. III. ÚS 1015/13 skutečně bylo setření rozdílů mezi oběma pracovními kategoriemi (I.A a I.AA) v případě technickohospodářských pracovníků hlubinných dolů. Má za to, že Ústavní soud tímto nálezem směřoval toliko k dosažení spravedlivého výsledku spočívajícího v tom, aby u zvýšení procentní výměry starobního důchodu platily stejné podmínky pro všechny pracovníky, kteří fakticky (při materiálním posouzení) odváděli stejnou práci nejen co do náplně, ale i intenzity, resp. byli vystaveni ztíženým podmínkám práce v hlubinném dolu ve stejné míře, tedy, aby s nimi nebylo z hlediska důchodových předpisů zacházeno odlišně pouze na základě formálního vymezení jednotlivých pracovních pozic a jejich náplně. Takovému cíli by však výše předestřené pojetí § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. vylučující u technickohospodářských pracovníků hlubinných dolů rozlišovací kritérium stálého pracoviště pod zemí naopak odporovalo; zcela by nedbalo účelu normy. Ostatně, již v návaznosti na uvedený nále sp. zn. III. ÚS 1015/13 Nejvyšší správní soud právě ve věci dotčeného žalobce zdůraznil, že: „*Soudy však mohou podle výsledků provedeného dokazování, které velmi zevrubně proběhlo i v nyní posuzované věci, vyslovit, že pracovník splňuje podmínky pro zařazení do I. či II. pracovní kategorie v případě, že práce jím vykonávaná odpovídala zcela některému zaměstnání zařazenému do I. nebo II. pracovní kategorie, přičemž ovšem musely zkoumat všechny podmínky, za nichž mohlo být zaměstnání zařazeno do resortního seznamu (srov. k tomu stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 10. 10. 1977, sp. zn. Cpij 46/77, publikováno v č. 1/1978 Sbírky rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu). Nejvyšší správní soud tedy nezpochybně názor stěžovatelky, že se primárně vychází z údajů obsažených v evidenčních listech, avšak pokud se po provedeném dokazování, zjistí, že tato evidence není přesná či úplná, je možné se od informací v ní obsažených příslušným způsobem odchýlit, jako se tomu stalo v projednávané věci.*“ (důraz přidán soudem).

[34] Prostý text § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. proto nemůže být sám o sobě rozhodující. Je třeba respektovat vymezení pracovních kategorií provedené v § 14 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 100/1988 Sb., které zřetelně rozlišuje mezi zaměstnáním v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech [písm. a)] a ostatními zaměstnáními v hornictví vykonávanými pod zemí v hlubinných dolech [písm. b)]. Zatímco pro obě kategorie platí, že se vykonávají soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů, o první kategorii se jedná pouze tehdy, pokud má zaměstnanec stálé pracoviště pod zemí (právně či fakticky). V posuzované věci tak bylo nezbytné pečlivě vážit rozdíl mezi kategoriemi I.AA a I.A, a učinit příslušná skutková zjištění za účelem posouzení, zda žalobce naplňuje i rozdílové kritérium stálého pracoviště pod zemí, tedy, zda byl vystaven rizikům práce v hlubinném dole více méně trvale.

pokračování

[35] Nejvyšší správní soud si je vědom toho, že se o překonání dílčích závěrů nálezu sp. zn. III. ÚS 1015/13 neúspěšně pokusil již Krajský soud v Praze, a to v rozsudku ze dne 8. 11. 2019, č. j. 49 Ad 19/2018-84. Zde provedl podrobný rozbor právní úpravy tzv. hornických důchodů, historie jejího vzniku a systematiky, na nějž Nejvyšší správní soud pro stručnost odkazuje. Stejně jako nyní Nejvyšší správní soud dospěl i Krajský soud v Praze k závěru o neudržitelnosti výkladu, podle kterého by měla platit pro obě pracovní kategorie zaměstnání v hornictví na pracovištích v podzemí hlubinných dolů jediná stejná podmínka (soustavnost a převážnost výkonu práce v průběhu kalendářního měsíce v podzemí), neboť by tím došlo zcela nedůvodně a v rozporu s cíli deklarovanými Ústavním soudem k setření rozdílu mezi pracovními kategoriemi I.A a I.AA. Ke kasační stížnosti však uvedený rozsudek zrušil čtvrtý senát tohoto soudu rozsudkem č. j. 4 Ads 448/2019-44. V něm se přidržel závěrů Ústavního soudu, a to především s ohledem na zachování právní jistoty při závaznosti nálezů Ústavního soudu pro všechny orgány veřejné moci podle čl. 89 odst. 2 Ústavy. Nejvyšší správní soud má však za to, že tento náhled nutně zrelativizoval posléze vydaný rozsudek rozšířeného senátu č. j. 1 Ads 24/2018-61, který se zcela zřetelně postavil za to, aby zvýhodnění dle § 76a zákona o důchodovém pojištění dopadalo pouze na ty osoby, které byly ztíženým pracovním podmínkám vystaveny více méně trvale, nikoliv na všechny pojištěnce, kteří vykonávali za vymezených podmínek zaměstnání zařazené mezi zaměstnání I. pracovní kategorie. Byť to tedy neučinil rozšířený senát výslovně, rozlišením obou pracovních kategorií pomocí kritéria vystavení rizikům práce v hlubinném dole více méně trvale dal posuzování zařazení do kategorie I.AA silné hodnotové kritérium a fakticky ukotvil nálezy Ústavního soudu ve shodě s jejich teleologickým výkladem. Právě na tento rozsudek rozšířeného senátu přitom navázal Nejvyšší správní soud již v prvním rozhodnutí ve věci žalobce (č. j. 6 Ads 235/2019-92).

[36] V posuzované věci tak bylo nezbytné pečlivě vážit rozdíl mezi kategoriemi I.AA a I.A, a učinit příslušná skutková zjištění za účelem posouzení, zda žalobce naplňuje i rozdílové kritérium stálého pracoviště pod zemí, tedy, zda byl vystaven rizikům práce v hlubinném dole více méně trvale.

IV. Závěr a náklady řízení

[37] V projednávané věci je proto nutné uzavřít, že určení toho, zda určitý pracovník hlubinného dolu spadá do kategorie I.A či I.AA, vychází ze zákona a prováděcích předpisů s důrazem na jejich teleologický výklad. Skutkový stav primárně vychází z evidenčních listů důchodového pojištění, které v hlubinném hornictví odkazovaly na zařazení dle příloh nařízení vlády č. 117/1988 Sb. (a resortní seznamy). Ústavní soud v nálezu III. ÚS 1015/13 umožnil určení kategorie vykonávaného pracovního zařazení i jinak, než jak bylo stanoveno na evidenčních listech důchodového pojištění, tedy vyvrátit správnost zařazení provedeného dotyčným zaměstnavatelem. Tvrdí-li žadatel o důchod (úpravu jeho výše či obdobnou změnu), že jeho pracovní zařazení neodpovídalo evidenčnímu listu důchodového pojištění, je na něm, aby prokázal odlišný faktický výkon své práce (její skutečnou povahu). Pokud žalobce v souzené věci poukazuje na skutečnost, že jeho zaměstnání bylo fakticky totožné co do rizika, kterému byl vystavený při práci v hlubinném dole, s prací figuranta, musí toto tvrzení i prokázat, resp. navrhnout pro svá tvrzení relevantní důkazy. Ve správním spise se za současného stavu řízení nachází zejména

evidenční listy důchodového pojištění, protokoly o výsledcích svědků (důlních měřičů), vyjádření zaměstnavatele, mzdové listy, záznam zdravotní prevence či pracovní smlouvy. Žalobce opakovaně v řízení před správními orgány i soudy upozorňoval na praxi zaměstnavatele, který ostatní důlní měřiče a geology pracující ve stejném hlubinném dole a za stejných podmínek (doby strávené v podzemí) zařadil do kategorie I.AA (č. l. 173, 147, 99). Krajský soud pak bez dalšího následoval, a to i skutkově, nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1015/13. Zcela tak pominul teleologický výklad normy stěžejní pro rozlišení mezi kategoriemi I.A a I.AA (tedy i závěr rozsudku rozšířeného senátu č. j. 1 Ads 24/2018-61, na nějž odkazoval Nejvyšší správní soud v prvním rozsudku ve věci žalobce č. j. 6 Ads 235/2019-92). V dalším řízení proto zhodnotí, zda stěžovatelka ve svém rozhodnutí dospěla ke správnému odlišení obou kategorií v souvislosti se zjištěným skutkovým stavem a zohlednila všechny pro věc relevantní skutečnosti vyplývající z výše uvedených důkazů. Zejména posoudí, zda žalobce prokázal, že vykonával práci se stálým pracovištěm pod zemí (byl ztíženým podmínkám vystaven více méně trvale). V této souvislosti je nutné vycházet ze správního spisu a v něm shromážděných podkladů, jakož i zhodnotit důkazní návrhy žalobce a jejich vypořádání ze strany stěžovatelky.

[38] Vzhledem k tomu, že napadený rozsudek krajského soudu z hlediska zákona neobstojí, Nejvyšší správní soud jej podle § 110 odst. 1 věty první s. ř. s. zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení. Krajský soud bude v rámci dalšího projednání věci vycházet z právního názoru vysloveného v tomto rozsudku. Tento právní názor je pro krajský soud závazný (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

[39] Krajský soud v dalším řízení rozhodne také o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 29. ledna 2026

Mgr. Lenka Krupičková
předsedkyně senátu